

MICHAEL WALLACE BANACH

Praedicate Evangelium:
**szinodalitás, szolgálat
és misszió¹**

Köszönöm Hortobágyi Cirill Pannonhalmi Főapát úrnak, a Férfi Szerzeteselőjárók Konferenciája elnökének és Fehérváry Jákó Örs atyának, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rektorának szíves meghívását, hogy beszédet mondjak ezen a konferencián, amelynek témája a közösség- és szervezetfejlesztés az egyházban. Köszöntök minden résztvevőt.

A kapott felkérés alapján szeretném gondolataimat a *Praedicate Evangelium*² konstitúciónak szentelni a szinodalitás, a szolgálat és a misszió tekintetében.

2022. március 19-én, szombaton, Szent József ünnepén Ferenc pápa kihirdette a *Praedicate Evangelium* című apostoli konstitúciót a Római Kúriáról és annak szolgálatáról az egyház számára a világban. Ez 2022.

¹ A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola 2023. március 18-án rendezett tudományos konferenciáján elhangzott előadás felvételének leirata.

² FERENC PÁPA: *Praedicate Evangelium* apostoli konstitúció [online, 2023. 03. 20.] https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedicate-evangelium.html

június 5-én, pünkösdi ünnepén lépett hatályba, hatályon kívül helyezve az 1988-ban Szent II. János Pál pápa által kihirdetett *Pastor Bonus*³ apostoli konstitúciót.

Elmondhatjuk, hogy az új apostoli konstitúció kulcsszava – amely 250 cikkelyt tartalmaz (a *Pastor Bonus* konstitúció pedig 193 cikkelyt) – a *szinodalitás*, amelynek három fő irányban kell kifejezésre jutnia: a Kúria „a pápa, de egyben az egyetemes egyház szolgálatában áll”; a szöveg ezért az „egészséges decentralizáció” és a szubszidiaritás elvének megvalósítása mellett száll síkra; a Kúria szervezeteinek vezetői – mindannyian azonos szintre helyezve – a pápa „helytartóiként” gyakorolják megbízatásukat: e funkciókat klerikusokra vagy laikusokra, férfiakra vagy nőkre, „megkereszteltekre” lehet bízni, a Római Kúria küldetésére megjelölt 12 kritérium szerint: „a pápa küldetésének szolgálata”, „társfelelősség a közösségben”, „a misszió szolgálata”, „a részegyházak támogatása”, „a Római Kúria vikáriusi jellege”, „lelkiség”, tekintettel „minden megkeresztelt életszentségre való egyetemes meghívására”, „személyes integritás és szakmaiság”, „együttműködés a dikasztériumok között”, és ezért a dikasztériumok közötti és ugyanazon dikasztériumon belüli találkozók mint a „katolicitás” kifejeződése, a dikasztériumok számának „redukciója” (átcsoportosítások) és a szeretet követelménye, Szent VI. Pál szavaival élve, az „isteni szeretet szikrájának” tanúsága.

A reform dinamikáját, amely a kongregációkat és a pápai tanácsokat 16 dikasztériumba csoportosítja át, olyan követelmények ihlették, mint az *evangelizáció*

³ II. JÁNOS PÁL: *Pastor Bonus* apostoli konstitúció [online, 2023. 03. 20.] https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_constitutions/documents/hf_jp-ii_apc_19880628_pastor-bonus-index.html

iránti buzgalom (ahogy a dokumentum címe és az első dikasztérium jelzi), a hit *tanításához* való hűség (második dikasztérium) és a konkrét *szeretet* megvalósítása (harmadik dikasztérium neve).

Tehát az új apostoli konstitúció értelmében a fő hivatalok most a következők:

– Az Államtitkárság (44–52. cikkely), amit 16 dikasztérium követ az alábbi sorrendben:

1. az Evangelizáció Dikasztériuma (53–68. cikkely); (Meg kell jegyezni, hogy az Evangelizáció Dikasztériuma, az elsőként megnevezett dikasztérium Ferenc pápa közvetlen fennhatósága alá tartozik, akit a dikasztérium két szekciójának két *pro-prefektusa* segít: Az *evangelizáció alapvető kérdései* szekciójának és Az *első evangelizáció és az új részegyházak* szekciójának *pro-prefektusa*);
2. Hittani Dikasztérium (69–78. cikkely), a doktrinális szekció és a fegyelmi szekció (a kiskorúak védelmével foglalkozó bizottságot a Hittani Dikasztériumba integrálták);
3. Szeretetszolgálat Dikasztériuma (79–81. cikkelyek), az ősi Pápai Alamizsnahivatal;
4. Keleti Egyházak Dikasztériuma (82–87. cikk);
5. Istentiszteleti és Szentségfegyelmi Dikasztérium (88–97. cikkelyek);
6. Szenttéavatási Ügyek Dikasztériuma (98–102. cikk);
7. Püspöki Dikasztérium (103–112. cikk);
8. Klérus Dikasztérium (113–120. cikk, beleértve a személyi prelatúrákat is);

9. a Megszentelt Élet Intézményeinek és Apostoli Élet Társaságainak Dikasztériuma (121–127. cikk);
10. a Világiak, Család és Élet Dikasztériuma (12–141. cikk);
11. a Keresztény Egység Előmozdításának Dikasztériuma (142–146. cikk);
12. a Vallásközi Párbeszéd Dikasztériuma (147–152. cikk);
13. a Kultúra és Nevelés Dikasztériuma (153–162. cikk, két korábban különálló részleget egyesít, ezért áll két szekcióból);
14. az Átfogó Emberi Fejlődés Szolgálatának Dikasztériuma (163–174. cikk);
15. a Törvénszövegek Dikasztériuma (175–182. cikk)
16. és a Kommunikáció Dikasztériuma (183–188. cikk).

Az igazságszolgáltatásnak három szerve van (189. cikk):

- az Apostoli Penitenciária (190–193. cikk);
- az Apostoli Szignatúra Legfelsőbb Bírósága (194–199. cikk)
- és a Rota Romana Bírósága (200–204. cikk).

A gazdasági szervek pedig a következők:

- a Gazdasági Prefektúra (205–211. cikk);
- a Gazdasági Titkárság (212–218. cikk);
- az Apostoli Szentszék Örökségének Igazgatása (APSA) (219–221. cikk);
- a Főszámvevői Hivatal (222–224. cikk);
- a Fenntartott Vállalkozások Bizottsága (225–226. cikk)
- és a Beruházási Bizottság (227. cikk).

Három további hivatal is létezik:

- a Pápai Ház Prefektúrája (228–230. cikk);
- a Pápai Liturgiák Hivatala (231–234. cikk)
- és a Szent Római Egyház Camerlengója (235–237. cikk).

Még az ügyvédekhez is tartozik három cikkely az új konstitúcióban (238–240), a Szentszékhez kapcsolódó intézményekkel 9 cikkely (241–249) foglalkozik, beleértve a levéltárakat, a könyvtárat, a Fabbrica di San Pietrót, a pápai akadémiákat, a pénzügyi hatóságot stb.

A fentiekben áttekintettük az új apostoli konstitúció felépítését. De vajon mi az oka ennek a megújulásnak? Ferenc pápa *Evangelii gaudium* című apostoli buzdításában ezt írta:

„A pápaságnak és az egyetemes Egyház központi struktúráinak is meg kell hallaniuk a lelkipásztori megtérésre hívó felszólítást.

A II. Vatikáni Zsinat kijelentette, hogy az ősi patriarkális egyházak mintájára a püspöki konferenciák sokféleképpen és termékenyen hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy a kollegialitás kézzelfogható módon megvalósuljon.

De ez az óhaj még nem valósult meg teljesen, mert nem dolgoztak ki elegendő mértékben egy olyan alkotmányt a püspöki konferenciáknak, amely konkrét jogkörök alanyaként értelmezné azokat, beleértve ebbe egy bizonyos hiteles tanításbeli tekintélyt is.

A túlzott centralizáció ahelyett, hogy segítené, csak bonyolítja az Egyház életét és missziós dinamikáját.”⁴

⁴ FERENC PÁPA: *Evangelii gaudium – Az evangélium öröme kezdetű apostoli buzdítása*, Szent István Társulat, Budapest, 2014, 32.

Az új apostoli konstitúció, a *Praedicate Evangelium* ennek a belátásnak az eredménye. Egy olyan munka eredménye, amelynek több szakaszát sikerült véghezvinni annak az elvnek megfelelően, amely szerint „a szinódusi egyház a meghallgatás egyháza, annak tudatában, hogy a meghallgatás több, mint a hallás. Ez egy kölcsönös meghallgatás, amelyben mindenkinek van mit tanulnia. Isten hívő népe, a püspöki kolégium, Róma püspöke, mindegyik meghallgatja a másikat; és mindannyian hallgatják a Szentlelket, az »Igazság Lelkét«, hogy megtudják, mit mond az egyházaknak (Jel 2,7)”.

A szöveg címe – *Praedicate Evangelium* (a Mk 16,15-ből vett kifejezés: a Feltámadott által tanítványaira bízott küldetés) – feltárja azt a perspektívát, amelyben a Római Kúria átszervezése zajlott, amelynek célja az volt, hogy előmozdítsa szolgálatát az evangelizáció javára, és előidézze missziós megtérését. A bevezető 3. pontja világosan jelzi, hogy a Római Kúria reformját az egyház missziós jellegének összefüggésében kell értelmezni, és miután utal a 16. századtól napjainkig lezajlott különböző reformokra, azzal zárul, hogy megerősíti: „ez az új apostoli konstitúció arra törekszik, hogy mai tevékenységét hatékonyabban hangolja össze az evangelizációnak azzal az útjával, melyet az Egyház, különösen korunkban, választott”.

A missziós lelkület tehát az Apostoli Konstitúció szövegét felépítő gerinc, ez magyarázza az Evangelizáció Dikasztériumának létrehozását és a hozzá rendelt tisztségek sorrendjét. Fontos azonban megjegyezni, hogy valamennyi dikasztérium azonos jogi státusszal rendelkezik, és azonos joghatóságot gyakorol, ezért a felsorolásban elfoglalt helyük sorrendje önmagában nem bír jogi értékkel, de – legalábbis az első három esetében – jelentőséggel bír. Ezért az a döntés, hogy

a felsorolást az Evangelizáció Dikasztériumával kezdjük, nyilvánvalóan annak a missziós lelkületnek a perspektíváját tükrözi, amelyben a kúriai reform általános elképzelése megvalósult. Az evangelizációnak ezt a prioritását és központi szerepét hangsúlyozza az a tudatos választás is, hogy maga a pápa álljon az Evangelizáció Dikasztériuma élén. Szó sincs azonban arról, hogy az evangelizációs tevékenységet a Krisztusba vetett hit elé helyeznék.

Ez a választás jól érthető a történelmileg végbenő változás fényében, amely elkerülhetetlenül arra kötelezi az egyházat, hogy soha nem látott kihívásokkal nézzen szembe, és új területek felé induljon mind az első misszió (ad gentes), mind a krisztusi hitet már befogadó népek új evangelizációja terén. Annak is jelentősége van, hogy a kialakult rendben a Hittani Dikasztérium és a Szeretetszolgálat Dikasztériuma követi az Evangelizáció Dikasztériumát. Ennek az átfogó vízióknak a fényében, amelyben a kuriális szolgálat szellemét újragondolták, nyilvánvaló az ok, amiért az Elemenosineria Apostolicát a Szeretetszolgálat Dikasztériumának rangjára kívánják emelni.

Így a missziós lelkület mellett elköteleződve, a Római Kúria a maga módján járul hozzá az egyház evangelizációs munkájához. A Római Kúria természeténél fogva szolgáltató szervezet. Ez az az intézmény, amelyet a pápa rendszerint legfőbb lelkipásztori megbízatásának és egyetemes küldetésének gyakorlására használ a világban. E péteri szolgálat miatt a Római Kúria a püspökök szolgálatának is szenteli magát:

„A pápa szolgálatában áll, aki mint Péter utóda, mind a püspökök, mind a hívek egész közössége egységének örök és látható forrása és alapja. E kötelék révén a Római Kúria munkája szervesen

kapcsolódik a Püspöki Kollégiumhoz és az egyes püspökökhöz, valamint a püspöki konferenciákhoz és azok regionális és kontinentális csoportosulásaihoz, továbbá a keleti egyházak hierarchikus struktúráihoz is.

Mindezek nagy lelkipásztori haszonnal járnak, mint a püspökök között fennálló szeretetteli és hatékony közösség kifejeződései.

A Római Kúria nem a pápa és a püspökök között áll, hanem mindkettejük szolgálatában áll, mindegyikük természetének megfelelő módon.”⁵

A Római Kúria szolgálatára vonatkozó elvek és kritériumok között, a Preambulum 2. pontja alatt találjuk „a közös felelősség a közösségben” kívánalmát. Ez azt jelzi, hogy a Római Kúria szolgálata mindig a kollegialitás teljes tiszteletben tartásával, az *egészséges decentralizáció* szellemében is történik, vagyis tudva, hogyan kell értékelni a helyi egyház készségeit az olyan problémák kezelésére és megoldására, amelyek nem érintik az egyház tanításának, fegyelmének és közösségének egységét, annak érdekében, hogy biztosítani lehessen a gyorsabb hatékonyságot az egyház pásztorainak pasztorális tevékenységében, amit megkönnyít az, hogy közelebb vannak az emberekhez, az esetekhez, azokhoz, akiknek helyben erre szükségük van. Ez a kritérium megfelel a szubszidiaritás elvének, amely analóg módon alkalmazható az egyház életében, s amely egyszerre kegyelmi valóság (*mysterium*) és látható gyülekezet (*societas*).⁶

⁵ FERENC PÁPA: *Praedicate Evangelium*, i. m., 8.

⁶ Vö. *Lumen gentium*, 8., in DIÓS ISTVÁN (szerk.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Kézikönyvek 2., Szent István Társulat, Budapest, 2000.

Az apostoli konstitúció újszerű aspektusa a püspöki konferenciák felértékelése, amelyek a *Christus Dominus*⁷ dekrétum alapján a kollegiális lelkület alkalmazásának és fejlesztésének konkrét formájaként kerültek be a latin egyház rendjébe, hogy segítsék a püspököket a lekipásztori feladatok szervezésében, az egyházi kötelezettségek és a közös ügyek megoldásában, de nem azért, hogy helyettesítsék sajátos lekipásztori küldetésüket (*munus pastorale*).

Ezért a püspöki konferenciák nem tekinthetők köztes hierarchikus struktúráknak, hanem a szubszidiaritás szervei, amelyek nem avatkoznak bele sem a péteri hivatalba, sem a részegyházak kormányzásának irányításába.

A Preambulum a püspöki konferenciákkal kapcsolatban megállapítja, hogy azok „jelenleg az egyházi közösség kifejezésének és megőrzésének egyik legjelentősebb eszközei, együtt a római pápával mint a hit és a közösség egységének garanciájával”, és megerősíti, hogy kifejezik és elősegítik a *közösségi társfelelősség* gyakorlását, ami hasznos a pasztoráció szempontjából, és a részegyházak közös javát szolgálja azáltal, hogy közösen gyakorolnak bizonyos őket megillető funkciókat.

Az új apostoli konstitúció szándéka tehát az, hogy megerősítse a püspöki konferenciákat, azok regionális és kontinentális megnyilvánulásait, valamint ennek megfelelően a keleti hierarchikus struktúrákat a püspökök egymás közötti és a római pápával való közösségének megvalósítására vonatkozó lehetőségeikben, mivel a fent említett szervek mindegyike a

⁷ VI. PÁL: *Christus Dominus* dekrétum [online, 2023. 03. 20.] https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19651028_christus-dominus_en.html

saját természetének megfelelően megfelelő eszköznek bizonyul, amely többszörös és gyümölcsöző módon járul hozzá az egyazon püspöki kar tagjai közötti *affectus collegalis* (közösségi szemléletmód) megvalósításához, és a részegyházak közös javát biztosítja lelkipásztoraik összehangolt és egységes munkája révén, ami a szoros együttműködés kifejeződése, és az erők összhangjának szükségességét jelzi, mint a bölcs meglátások és tapasztalatok cseréjének gyümölcsét az egész egyház javára.

Ferenc pápa 2016. december 22-én a Római Kúriához intézett beszédében megismételte:

„Meg kell jegyezni, hogy a reform csak akkor lesz hatékony, ha olyan férfiak és nők hajtják végre, akik megújultak, és nem egyszerűen újak.

Nem elégedhetünk meg pusztán a személyi állomány cseréjével; ösztönöznünk kell a Kúria tagjainak lelki, emberi és szakmai megújulását.

A Kúria reformja semmiképpen sem személycserével valósul meg – ami bizonyára megtörténik és meg is fog történni –, hanem a személyekben végbemenő átalakulással.

A folyamatos képzés nem elegendő; amire szintén és mindenekelőtt szükségünk van, az a folyamatos megtérés és megtisztulás.

A mentalitás megváltozása nélkül a gyakorlati javulásra irányuló erőfeszítések hiábavalóak lesznek.”⁸

Vagyis a *mentalitás* megváltozása nélkül a funkcionális erőfeszítés hiábavaló lenne.

⁸ Ferenc pápa beszéde a Római Kúriához 2016. december 22-én [online, 2024. 03. 20.] https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/december/documents/papa-francesco_20161222_curia-romana.html

Amint az egész egyház számára, úgy a Kúrián is a *semper reformanda* (mindig megújulni) elvet állandó személyes és strukturális megtéréssé kell alakítani.

A reform tehát mindenekelőtt a növekedés és mindenekfelett a megtérés folyamata, a mozgásban lévő egyház, az élő egyház elevenségének jele, és éppen ezért – mert él – *semper reformanda*, és éppen azért *reformanda*, mert él.

Ezen a horizonton foglalnak helyet az Apostoli Konstitúció pontos rendelkezései, melyek a Római Kúrián dolgozók lelkiiségére, személyes integritására és szakmaiságára vonatkoznak.

Ezt legjobban a Preambulum 11. pontja foglalja össze:

„A Római Kúria reformja akkor lesz hiteles és hatékony, ha egy olyan belső reform gyümölcse, amelynek során magunkévá tesszük »a zsinat lelkiiségének paradigmáját«, ahogyan azt »az irgalmas szamaritánus ősi története« kifejezi, azé az emberé, aki letér saját útjáról, hogy felebarátja legyen valakinek, akit félholtan hagytak az út mellett, egy idegennek, akit nem is ismer.

Ennek a lelkiiségnek legmélyebb forrása Isten szeretetében van, aki előbb szeretett minket, amikor még szegény bűnösök voltunk.

Arra emlékeztet bennünket, hogy Krisztus követésében kötelességünk szolgálni testvéreinket, különösen a legnagyobb szükségben lévőket, és hogy Krisztus arcát látjuk minden férfi és nő arcában, különösen azokéban, akik bármilyen módon szenvednek.” (no. 11.)

A jezsuita költő, Gerard Manley Hopkins szavaival:

„...mert Krisztus ezer és ezer helyen játszik,
Kedves tagokban és kedves szemekben, melyek
nem övéi,
Az Atyának a vonásaival, ami az emberek
arcán látszik.”

Hogyan tehetünk tanúságot a keresztény hit szépségéről az új nemzedékeknek, akik nem beszélnek vagy nem értik a régi nyelveket?

Hogyan biztosíthatjuk, hogy az evangélium továbbra visszatérjen, hogy megkeleszthesse a tésztát mind az egykor keresztény társadalmakban, mind azokban, amelyek még nem ismerik Jézus Krisztust?

Praedicate Evangelium: hirdetni az evangéliumot!

Szolgalat és misszió a szinodalitás szellemében, misszió és szolgalat a szinodalitás szellemében. Ezért választottuk azt, hogy Jézus Krisztust fogjuk követni, és ezért létezik az ő egyháza, és végső soron ez a *raison d'être* (létezésének oka) minden intézményének.

„Jézus Krisztus, ugyanaz, tegnap, ma és mindörökké.” (Zsid 13,8)

Isten áldja meg mai közös gondolkodásukat, és áldja meg azt az értékes küldetést, amelynek Önök mindannyian életetüket szentelték!